

LA SAGRADA ESCRITURA I LA LITÚRGIA, COLUMNES DEL CREURE I DEL CELEBRAR

Armand PUIG I TÀRRECH

El viatge del Sant Pare a Barcelona ha estat l'esdeveniment eclesial més important que ha viscut la nostra ciutat, i el nostre país, en la primera dècada del segle XXI. L'opinió sobre el caràcter rellevant i exitós de la visita ha estat unànime, dins i fora de l'Església. El ressò de la dedicació de la basílica de la Sagrada Família ha arribat al món sencer. S'han trobat dues figures històriques excepcionals: el Sant Pare, el bisbe de Roma, teòleg de formació, i l'arquitecte de la «catedral d'Europa», un místic dels temps moderns. I aquest trobament ha estat ple de sinergies i de moments de comunió, més enllà del temps —Gaudí va morir fa quasi vuitanta-cinc anys— però no sense el temps: el discurs de la bellesa traspasa tota la història de dos mil anys de cristianisme.

Aquell prop passat 7 de novembre, Benet XVI va entrar a la Sagrada Família per la porta major i va obrir-ne els majestuosos batents de bronze, obra del gran escultor Subirachs, i immediatament després, gràcies a la càmera zenital el món va entrar darrere d'ell a la grandiosa nau de la basílica. En aquell moment extraordinari la força de la fe i de l'amor van parlar al cor de moltes persones: la nova Jerusalem, radiant com una núvia, va brillar davant l'Espòs, Jesucrist, al banquet del qual tothom era convidat. Per un moment, la frontera entre fe i la no creença es va esborrar. Era impossible sostreure's a l'impacte de la bellesa sublim d'una nau que no solcava la mar sinó que s'enfilava cap a l'altura. La basílica havia entrat a la memòria viva de la història humana, a la memòria de milions de persones que, gràcies al senyal televisiu, mai no oblidarien aquell instant.

L'Escriptura comença amb un *fiat lux* («que existeixi la llum», Gènesi 1, 3). És la primera paraula que el text bíblic fa ressonar en un cosmos que encara no s'ha alliberat del caos, que conté una matèria sense cap ordre ni

harmonia. La terra, diu encara el llibre del Gènesi (1,2), era «caòtica i desolada», no tenia cap bellesa i, per tant, no era bona per a habitar. Tot s'hi trobava barrejat i deformat, embrutit i decandit. Aquell era un món sense història. Ni tan sols estava regulat pel temps, el primer constructor de l'harmonia. A un espai sense forma correspon un temps inexistent. Però quan la forma irromp, es pot dir que el cosmos comença a existir, quan és possible parlar de «qualcom» individuau, aleshores s'inicia el miracle de l'ésser. I la forma apareix com una epifania: es manifesta, brilla gràcies a la llum. La forma i la llum es necessiten i es complementen. La llum creada, fruit de la Llum increada, del Logos diví, fa possible que hi hagi formes, és a dir, éssers conformats, que poden rebre un nom i entren en diàleg amb la resta de la creació. La forma, però, ve a ser el receptacle de la llum, ja que cada ésser és lluminós, té una entitat pròpia, una «glòria», tal com s'expressa el pensament bíblic. *Fiat lux et fiat forma*. Gaudí entén la Sagrada Família com un recreació de la creació divina. Per això, les columnes basilars d'aquella nau, com els elements bàsics de qualsevol obra constructiva humana, són la llum i la forma. Gaudí ha sabut combinar-les i ha mostrat així un dels secrets de l'obra de Déu, tal com apareix en la primera pàgina del llibre de la revelació.

La llum i la forma són, doncs, reflex de la veritat i fonament constitutiu de la bellesa. La veritat de Déu no és solitària ni forastera, no queda encimbellada en un olimp llunyà i inabastable. Si fos així, seria una veritat estèril, i la humanitat quedaria escindida entre un món que habitaria però que no sabria interpretar i una vida eterna que ignoraria. En una paraula, hom desconeceria la grandesa de l'amor. En paraules de Benet XVI en l'homilia de dedicació: «(Gaudí) va superar l'escissió entre consciència humana i consciència cristiana, entre existència en aquest món temporal i obertura a la vida eterna, entre bellesa de les coses i Déu com a Bellesa.» La Sagrada Família no és una obra espectacular, per a ser mirada com si es tractés d'un espectacle, sinó una obra espiritual, per a ser contemplada en profunditat i des de dintre. Tant és així, que el qui la contempla amb els ulls, acabarà tantcant-los i passarà de la imatge exterior a la imatge interior, de l'admiració a l'estupor, a l'encís intens. La bellesa de la forma mena indefectiblement a la bellesa de Déu, el creador de la llum. Qui entra a la Sagrada Família, es trobarà que la basílica entrarà dintre seu. La bellesa de les formes dibuixades harmònicament per la llum és inseparable de la Bellesa que sosté la humanitat i, en paraules del Papa, «convida a la llibertat i arrenca de l'egoisme». Necessitem el Déu de la bellesa per a comprendre el disseny d'Aquell que ens ha cridat a ser columnes («troncs de pau») i «fruits d'esperança» que broten arreu.

El dia 7 de novembre es va establir una sintonia forta entre el creure i el celebrar, entre la confessió de fe i la lloança a Déu, entre el llibre de l'Escriptura i el llibre de la litúrgia. Gaudí explica que la revelació divina s'ha esdevingut de dues maneres: el llibre de la natura i el llibre de l'Escriptura. I el Papa, interpretant perfectament el pensament gaudinià, hi afegeix el llibre de la litúrgia. En efecte, la litúrgia, com va quedar prou demostrat en el gran ofici de Dedicació de la basílica, és expressió global del misteri diví, entès fonamentalment com a misteri d'encarnació i de redempció: el mateix Jesucrist és qui celebra i intercedeix prop del Pare com a mediador de la nova i eterna aliança, realitzada una vegada per sempre en el seu misteri pasqual. La litúrgia és, per a Gaudí, «la finalitat de la gran església». És a dir, la Sagrada Família ha estat construïda perquè hi ressoni el càntic de tota la creació al seu Creador, perquè la Paraula hi sigui proclamada, escoltada i predicada, i perquè el sagrament del Cos i de la Sang de Crist hi sigui celebrat com a do present i futur. La litúrgia és, doncs, font i cimal de la vida cristiana, ja que en ella s'hi expressa d'una manera privilegiada la fe de l'Església, la qual confessa la seva adhesió a Déu, que ha volgut salvar la humanitat pel seu Fill, Jesucrist, i escampar damunt d'ella l'Esperit santificador dels cors i del món. L'acció litúrgica de l'Església concentra la Paraula, el sagrament i la misericòrdia del Pare.

El regal més bonic que vam rebre del Sant Pare el dia 7 de novembre va ser el seu capteniment com a ministre de l'altar, al matí, i ministre dels pobres, a la tarda. Era l'expressió completa del ministeri eclesial. L'Església existeix per a anunciar Jesucrist al món, mitjançant la paraula del seu Evangelí i mitjançant els gestos salvadors i guaridors que el concreten. No és casual que la Sagrada Família hagi estat anomenada la «catedral dels pobres», ja que irradia la senzillesa i la humilitat, i alhora la grandesa i la profunditat de l'amor. A l'Àngelus, el Papa va citar aquestes paraules de Gaudí: «Els pobres sempre han de trobar acollida en el Temple, que és la caritat cristiana.» I, a la tarda, l'Església esdevenia més que mai santuari de pedres vives, ja que l'atenció i sol·licitud pels pobres i desvalguts és el gran «distintiu» dels deixebles de Crist, reblava el Papa mentre deia als malalts i als qui sofreixen: «Us asseguro que ocupeu un lloc molt important en el meu cor.»

El missatge del Sant Pare a Barcelona va passar per les paraules que va adreçar a la ciutat però també pels gestos i l'actitud amb què va obsequiar-la. El Sr. Cardenal, en un seu article a l'*Osservatore Romano*, va remarcar justament que Benet XVI havia estat un mestre en l'*ars celebrandi*. Certament, el Papa va ennoblir les pedres i les voltes de la gran basílica gaudiniana amb una manera de ser i de fer que convertia la litúrgia en un espai

de gratuïtat i de lloança, en el qual el temps cronològic semblava deturar-se —poc importava acabar amb un notable retard sobre l'horari previst— i, en canvi, emergia el temps definitiu, el del dia vuitè, el temps sense temps de l'eternitat de Déu. Per això ningú no va trobar llarga la celebració, i tothom qui hi va participar, directament o per televisió —entre ells, molts que no van habitualment a l'església i altres que fins i tot es diuen no creients—, va quedar atret i fascinat per la bellesa de la litúrgia catòlica.

El secret és la força que té una gran celebració litúrgica, desplegada i curada, en un espai densament espiritual en el qual, com diria Gaudí, «l'art està al servei de la religió». Es recollien els fruits d'un segle de renovació que havia culminat en el Vaticà II i que havia conegut moments estel·lars amb els moviments litúrgic i bíblic, anteriors a aquell. El mateix Gaudí havia anticipat el Vaticà II molt abans que el Concili arribés projectant una Sagrada Família que, d'una manera sorprenent, s'adequa a les disposicions de la constitució sobre la litúrgia *Sacrosanctum Concilium*. De fet, el *Primer Congrés Litúrgic de Montserrat* (1915) i els tres projectes bíblics que arrencaven en la dècada dels vint, constituïen un fonament extraordinari que donaria molt de fruit. Es pot afirmar, doncs, que la celebració del 7 de novembre va recapitular les aportacions de les quatre darreres generacions de catolicisme català, empeltat d'amor a la litúrgia i a la paraula de Déu. El solatge d'una sòlida tradició litúrgica i bíblica es va concretar en un equilibri exemplar entre el cant del poble i el cant dels escolans i de les corals, entre la música popular —oh, el Credo de mossèn Romeu!— i la gran música de Mozart i de Cèsar Franck, entre l'orgue d'en Blancafort i les timbales finals de l'«Al·leluia». Era la litúrgia romana tal com el poble català, fill de Roma i del cristianisme, l'oferia al món sencer. La presència del papa Benet segellava el llarg camí del catolicisme català, que, en paraules seves, «va donar una plèiade de sants i fundadors, de màrtirs i de poetes cristians». El creure i el celebrar es fonien mitjançant la gramàtica resplendent d'una acció litúrgica viva i veraç, que era un acte de fe, ferm com la muntanya de Montserrat i dolç com les onades de la Mediterrània que Gaudí anava a contemplar cada diumenge a l'escullera del port de Barcelona.

La paraula dels homes està al servei de la paraula de Déu. I, en aquest punt, el Sant Pare va presentar-se com a ministre qualificat de la Paraula en una basílica que va ser concebuda segons la simbologia de la gran Tradició cristiana, tota ella arrelada en el llibre de la Sagrada Escripura. Els elements constructius majors de la Sagrada Família (columnes a l'interior, torres a l'exterior) tenen un nom, que és manllevat de les visions del llibre de l'Apocalipsi referides a la nova Jerusalem: Jesucrist, l'anyell dret i degollat; els quatre evangelis / evangelistes, els quatre vivents que l'envolten; Santa

Maria, mare del Messies, concebut per obra de l'Esperit Sant; els dotze apòstols, fonament de l'Església; els vint-i-quatre ancians, que lloen Déu nit i dia; la multitud d'àngels, que s'afegeixen a la lloança; el poble de Déu, que excel·leix en fruits de santedat. I, al bell mig de la construcció que representa la nova Jerusalem, el tron de Déu i de l'Anyell. A la Sagrada Família, l'Escriptura s'ha transformat en pedra, la Paraula parla mitjançant la plàstica, la forma i la llum.

En aquest context únic, la paraula de Déu, l'Evangeli, és cridat a ressonar amb una força particular. El missatge de la salvació, del Déu encarnat, hi ha de ser anunciat abundantment. L'espai que Gaudí va concebre afavoreix aquest anunci. El Sant Pare digué en l'homilia: «(Gaudí) va unir la realitat del món i la història de la salvació, tal com ens és narrada en la Bíblia i actualitzada en la litúrgia». La taula de la Paraula és la primera que és parada en el decurs de la celebració eucarística: la proclamació de les lectures i de l'Evangeli demana una represa del text en l'ara i en l'aquí dels qui l'han escoltada. El Sant Pare va deixar-nos una extraordinària homilia, que mostra la sensibilitat que ha de posseir el qui, per raó de l'ordenació, exerceix el ministeri de la predicació. N'espigolo una frase emblemàtica: «La Paraula revelada, la humanitat de Crist i la seva Església són les tres expressions màximes de la seva manifestació i lliurament als homes.» És a dir, la persona de Jesús, la seva Paraula i la comunió de deixebles que ell ha instituït assenyalen tres vies que han de marcar el camí de la nova evangelització: descobrir el Senyor i configurar-se a ell, conèixer i viure l'Evangeli que salva i entrar en el dinamisme de la santedat i de la caritat que és l'Església.

Voldria acabar la meva intervenció amb unes paraules manllevades de la Carta pastoral («Preparem amb el Papa els camins del Senyor»), que el Sr. Cardenal ens ha brindat amb la finalitat de recollir els fruits de la visita del Sant Pare a la ciutat, a l'arxidiòcesi de Barcelona i a tot el país: «Es pot afirmar que aquest Temple originalíssim és també com un *atri dels gentils* per a moltíssimes persones que encara no són dintre de l'Església.» La Sagrada Família té una missió històrica que el Papa, d'una certa manera, li ha confiat: ser senyera alçada de l'Evangeli enmig de la ciutat secular i donar-li l'ànima que necessita, l'ànima del creure i del celebrar.